

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อสมรรถนะหลักของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 295 คน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มผู้ให้บริการจำนวน 184 ราย ซึ่งประกอบด้วย ทันตแพทย์ 70 ราย ทันตภิบาล 76 ราย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 20 ราย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 18 ราย กลุ่มสอง คือ กลุ่มประชาชนผู้รับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 96 ราย ในกลุ่มแรกและกลุ่มสองนี้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ส่วนกลุ่มสามที่ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น คือ กลุ่มผู้บริหารจำนวน 15 ราย ซึ่งประกอบด้วย รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ 2 ท่าน หัวหน้ากลุ่มงานทันตสาธารณสุข 1 ท่าน หัวหน้ากลุ่มงานเวชกรรมสังคม 1 ท่าน ผู้อำนวยการโรงพยาบาล 5 ท่าน สาธารณสุขอำเภอ 5 ท่าน และประธานชมรมสาธารณสุขอำเภอ 1 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม เกี่ยวกับ ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะหลักของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามชุดแรก สำหรับผู้ให้บริการ ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก สมรรถนะด้านการป้องกันโรคในช่องปาก สมรรถนะด้านการรักษาโรคในช่องปาก และสมรรถนะด้านอื่นๆ โดยแบ่งเป็นประเด็นย่อย รวม 17 ประเด็น ส่วนแบบสอบถามชุดสอง สำหรับประชาชนผู้รับบริการ ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประกอบด้วยประเด็นย่อย 7 ประเด็น ซึ่งได้มีการปรับภาษาและจำนวนข้อเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

เนื้อหาของแบบสอบถามนั้น ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นทันตแพทย์เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน พยาบาลวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลชุมชน จำนวน

1 ท่านพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามแล้ว ได้พิจารณา
 ลงความเห็นให้คะแนน เพื่อดูความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาคำนวณหาค่า CVI
 พบว่ามีค่ามากกว่า 0.8 จากนั้นนำเครื่องมือไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นโดยทดสอบใช้กับกลุ่มผู้
 ให้บริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มประชาชนผู้รับบริการ จังหวัดลำพูน กลุ่มละ 30 คน ซึ่งเป็น
 กลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยคำนวณค่า
 สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของ
 แบบสอบถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผู้ให้บริการและประชาชนผู้รับบริการ เท่ากับ 0.93 และ
 0.45 ตามลำดับ จากนั้นเก็บข้อมูลเดือนมิถุนายน -กรกฎาคม 2553 และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
 แจกแจงความถี่ ร้อยละ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยประเด็นใน
 การสัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะงานของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล
 ส่งเสริมสุขภาพตำบล , ความเหมาะสมของบทบาทหน้าที่และขั้นตอนการปฏิบัติงานของ
 ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล , สมรรถนะหลักที่พึงประสงค์ของ
 ทันตภิบาลซึ่งปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และแนวทางในการสนับสนุนงาน
 ของทันตภิบาลซึ่งปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเรื่อง ความคิดเห็น ต่อ สมรรถนะหลักของ
 ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลของผู้ให้บริการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน
 จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 74.5 มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มากที่สุด ส่วน
 ใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วน
 ใหญ่มีตำแหน่ง ทันตภิบาล มากที่สุด ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ร้อยละ 60.9 และ
 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร้อยละ 16.31 ระยะเวลาการทำงานมากที่สุด มากกว่า 15 ปี

กลุ่มประชาชนผู้รับบริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็น ร้อยละ 61.5 ส่วนเพศชาย
 คิดเป็นร้อยละ 38.5 มีอายุระหว่าง 41-50ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

รายได้เฉลี่ยระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท ใช้สิทธิการรักษาบัตรทองมากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง

กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 14 ราย เพศหญิง 1 ราย มีอายุน้อยที่สุด 43 ปี มากที่สุด 59 ปี มีอายุราชการมากที่สุด 33 ปี

ความคิดเห็นของผู้ให้บริการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อสมรรถนะหลักของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการรักษาโรคในช่องปาก โดยมีความสามารถอุดฟันน้ำนมและฟันแท้ที่รื้อยผุไม่ซับซ้อนและผุไม่ถึงโพรงประสาทมากที่สุด รองลงมาเห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการป้องกันโรคในช่องปากโดยมีทักษะในการดำเนินมาตรการทางทันตกรรมป้องกัน เช่น การควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ การให้ฟลูออไรด์เฉพาะที่และทางระบบ และการเคลือบหลุมร่องฟัน โดยสามารถเลือกใช้มาตรการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่วนสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพช่องปากนั้นส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความสามารถในการสื่อสารให้ประชาชนในชุมชนรวมถึงผู้มารับบริการ รับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตนเพื่อดูแลสุขภาพช่องปากได้อย่างเหมาะสม ส่วนสมรรถนะด้านอื่นๆ นั้น ได้แก่ สามารถจัดระบบการบำรุงรักษาวัสดุและครุภัณฑ์ทันตกรรมได้

ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อสมรรถนะหลักของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำแนกตามตำแหน่ง

สมรรถนะด้านส่งเสริมสุขภาพช่องปากในความเห็นของกลุ่มทันตแพทย์ ทันตภิบาล และหัวหน้าสถานีอนามัยส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้าน การสื่อสารให้ประชาชนในชุมชนรวมถึงผู้มารับบริการรับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตนเพื่อดูแลสุขภาพช่องปากได้อย่างเหมาะสม ในส่วนของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง ตรงกันกับสมรรถนะด้านการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพช่องปากได้อย่างเหมาะสม มีกลุ่มผู้ให้บริการในตำแหน่งทันตแพทย์และทันตภิบาลบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในส่วนของสมรรถนะด้านการวางแผนและดำเนินงาน ติดตามและประเมินผล โครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากบนพื้นฐานขององค์ความรู้ทางวิชาการร่วมกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมของชุมชน

สมรรถนะด้านการป้องกันโรคช่องปากนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน พบว่า ทันตแพทย์ ทันตภิบาล และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะด้านการดำเนินมาตรการทางทันตกรรมป้องกัน เช่น การควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ การให้ฟลูออไรด์เฉพาะที่และทางระบบ และการเคลือบหลุมร่องฟัน โดยสามารถเลือกใช้มาตรการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะ ด้านนี้เท่ากันกับ สมรรถนะด้านการประเมินภาวะเสี่ยง วินิจฉัย คัดกรองผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคใน ช่องปากและส่งต่อผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม มีกลุ่มทันตแพทย์และทันตภิบาลบางส่วนที่ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะด้านการประเมินภาวะเสี่ยง วินิจฉัย คัดกรองผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปากและส่งต่อผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม

สมรรถนะด้านการรักษาโรคพบว่าทันตแพทย์ ทันตภิบาลส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วย อย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการอุดฟันน้ำนมและฟันแท้ที่รอยผุไม่ซับซ้อนและผุไม่ถึงโพรงประสาท ส่วนผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะด้านการดูแลสถานะปริทันต์ ควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ ชูดหินน้ำลาย และทำความสะอาด ฟันทั้งปาก ในผู้ป่วยที่มีเหงือกอักเสบระดับน้อยถึงปานกลาง และเจ้าหน้าที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลส่วนใหญ่ เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะด้านการช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อการ ส่งต่อเมื่อมีภาวะฉุกเฉินและมีภาวะแทรกซ้อนจากการรักษาทางทันตกรรมที่ให้บริการ ทันตแพทย์ บางส่วน ไม่เห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อการส่งต่อเมื่อมีภาวะฉุกเฉินและมี ภาวะแทรกซ้อนจากการรักษาทางทันตกรรมที่ให้บริการ และสมรรถนะด้านการรักษาโดยการ ถ่ายยาตามบัญญัติยาของศูนย์สุขภาพชุมชน เช่นเดียวกับทันตภิบาลบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็น ด้วยอย่างยิ่งกับอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการรักษาโดยการถ่ายยาตามบัญญัติยาของศูนย์สุขภาพ ชุมชน

สมรรถนะด้านอื่นๆ นั้น ทันตแพทย์ ทันตภิบาล และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการจัดระบบการบำรุงรักษาวัสดุ และ ครุภัณฑ์ทันตกรรมได้ ในส่วนของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ เห็นด้วยและเห็น ด้วยอย่างยิ่งกับ สมรรถนะด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น กลุ่มทันตแพทย์ ทันตภิบาล และ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บางส่วนไม่เห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการเก็บข้อมูล เพื่อการทำวิจัยและการวิเคราะห์เพื่อการเผยแพร่ทางวิชาการ

ความคิดเห็นของ ประชาชนผู้รับบริการต่อ สมรรถนะหลักของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ประชาชนผู้รับบริการส่วนใหญ่เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง กับสมรรถนะ ด้านการรักษา
อุดฟัน ซุดหินปูน ถอนฟันอย่างง่ายได้ รองลงมาเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการ
ป้องกันการเกิดโรคในช่องปาก เช่น สาธิตการแปรงฟัน การเคลือบฟลูออไรด์และเคลือบหลุมร่อง
ฟันได้ และสมรรถนะด้านการแนะนำให้ ประชาชนในชุมชนรับรู้ เข้าใจและปฏิบัติตนเพื่อดูแล
สุขภาพช่องปากได้อย่างเหมาะสม ประชาชนผู้รับบริการ บางส่วน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะ
ด้าน การรักษาโดยการจ่ายยาตามบัญชียาของศูนย์สุขภาพชุมชน และสมรรถนะด้านการ
ปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ส่วนที่สองข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเด็น พบว่า

ประเด็นแรก เกี่ยวกับ ลักษณะงานของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบลนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าลักษณะงานของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงาน
ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นควรมีบทบาทหลักในด้านงานส่งเสริมป้องกันโรค
โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยเรียน ทันตภิบาลที่ปฏิบัติหน้าที่ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้น
ควรเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานเนื่องจากทราบบทบาทของตนเองในงานส่งเสริมสุขภาพ
ช่องปากตรงกันข้ามกับทันตภิบาลที่จบใหม่นั้นไม่มีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่งานส่วน
ใหญ่จึงเน้นหนักไปทางด้านงานรักษามากกว่า

ประเด็นที่สอง เรื่องความเหมาะสมของบทบาทหน้าที่ และขั้นตอนการปฏิบัติงานของ
ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี
ความคิดเห็นว่าบทบาทและขั้นตอนการ ปฏิบัติงานของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นยังไม่มีความเหมาะสมเนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น อัตรากำลังของ
ทันตภิบาลที่ประจำในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นยังขาดแคลน ทำให้ในบางพื้นที่ต้อง
บริหารจัดการ โดยการออกให้บริการหมุนเวียน ฉะนั้น รูปแบบของผลงานจะเป็นไปในเชิงให้การ
รักษาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน บทบาทในด้านการส่งเสริมสุขภาพและ
ป้องกันการร่อน้อยลงตามไปด้วย

ประเด็นที่สาม เรื่อง สมรรถนะหลักที่ พึงประสงค์ ของทันตภิบาลซึ่งปฏิบัติงานใน
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าสมรรถนะหลัก
ของทันตภิบาลซึ่งปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ

สมรรถนะด้านการรักษาควบคู่กันกับสมรรถนะด้านงานส่งเสริมป้องกัน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้สัมภาษณ์สองท่าน ได้ให้น้ำหนักในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมป้องกันมากกว่าด้านการรักษา

ประเด็นสุดท้าย เรื่องแนวทางในการสนับสนุนงานของทันตภิบาลซึ่งปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลุ่มสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของทันตภิบาลใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็น 4 แนวทางหลักๆ ประกอบด้วย ด้านความก้าวหน้าในวิชาชีพ ด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการ ด้านครุภัณฑ์ และด้านทัศนคติ ซึ่งในขอบเขตของผู้บังคับบัญชาพร้อมให้การสนับสนุนเต็มที่ และเห็นควรว่ากลุ่มทันตบุคลากรควรแสดงบทบาทในการสนับสนุนให้ชัดเจนขึ้นทั้งในระดับพื้นที่ และระดับนโยบาย

อภิปรายผลการศึกษา

ในการอภิปรายผลการศึกษา ผู้ศึกษาจะนำเสนอความคิดเห็นต่อสมรรถนะ หลักของ ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใน จังหวัดเชียงใหม่ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังต่อไปนี้

จากผลการศึกษาพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ในกลุ่ม ทันตแพทย์ และ ทันตภิบาล เห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการรักษาโรคในช่องปากโดยเฉพาะความสามารถในการอุดฟัน นาน้ำนมและฟันแท้ที่รอยผุไม่ซับซ้อนและผุไม่ถึงโพรงประสาทมากที่สุด สอดคล้องกับ ผลการศึกษาในกลุ่มประชาชนผู้รับบริการ โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการรักษาอุดฟัน ชูดหินปูน ถอนฟันอย่างง่ายได้ ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้บริหารที่มีความ คิดเห็นว่าทันตภิบาลควรให้ความสำคัญกับงานรักษาควบคู่ไปกับงานส่งเสริมป้องกันโรคใน ช่องปาก และกลุ่มเด็กเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการทำงานของทันตภิบาลแต่มีความคิดเห็นใน กลุ่มผู้บริหารบางท่านอยากให้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดด้านการกำหนดขอบเขตงานของ ทันตภิบาลจากเดิมที่แบ่งตามกลุ่มวัยเป็นการใช้เกณฑ์ความซับซ้อนของหัตถการแทน สอดคล้อง กันกับการศึกษาของ นิมมานนรดี นานซ้ำ ในปี 2548 กล่าวว่า ทันตบุคลากรทั้งตัวทันตภิบาลเอง และทันตแพทย์ที่เป็นหัวหน้างานไม่ได้มีการศึกษาถึงขอบเขตบทบาทหน้าที่ หรือวัตถุประสงค์ของ ทันตภิบาลอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากทันตบุคลากรส่วนใหญ่ยังเข้าใจผิดเรื่องขอบเขตหน้าที่ ของทันตภิบาลโดยยังคิดว่าทันตภิบาลสามารถให้บริการทันตกรรมได้ในกลุ่มอายุไม่เกิน 14 ปี ซึ่งในความเป็นจริงนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบ ให้ทันตภิบาลสามารถให้บริการได้ทั้งในเด็ก และผู้ใหญ่ โดยไม่จำกัดกลุ่มอายุ มาตั้งแต่ปี 2539 และจะเห็นได้ว่าเมื่อทันตบุคลากรไม่ทราบถึง

ขอบเขตและบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างไม่มีทิศทาง ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานควรมีการกำหนดบทบาทหรือภารกิจของทันตภิบาลให้ชัดเจนเพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนในกลุ่มผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการดูแลภาวะปริทันต์ ควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ ชูดหินน้ำลาย และทำความสะอาดฟันทั้งปาก ในผู้ป่วยที่มีเหงือกอักเสบระดับน้อยถึงปานกลาง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เสนอว่างานชูดหินปูน เป็นเหตุการณ์ที่เป็นทักษะง่ายๆ เบื้องต้นไม่เป็นอันตราย ซึ่งในความเป็นจริงสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเจ้าพนักงานสาธารณสุขช่วยปฏิบัติงานแทนได้ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กลุ่มบุคลากรอื่นเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าทันตแพทย์และทันตภิบาลบางส่วน รวมทั้งกลุ่มประชาชนผู้รับบริการไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการรักษาโดยการจ่ายยาตามบัญญัติยาของศูนย์สุขภาพชุมชนซึ่งผลการศึกษานี้ขัดแย้งกันกับ กลุ่มผู้บริหารที่มีความเห็นว่าสหวิทยาการถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การห้ามเลือด การทำแผล การจ่ายยา เป็นต้น รวมถึง การบูรณาการงานทันตสุขภาพให้เข้ากับสหสาขาวิชาชีพอื่น

รองลงมาสมรรถนะด้านการป้องกันโรคในช่องปากพบว่า ทั้งกลุ่มทันตแพทย์ ทันตภิบาล หัวหน้าสถานีอนามัย และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันกับสมรรถนะ ด้านการดำเนินมาตรการทางทันตกรรมป้องกัน เช่น การควบคุมแผ่นคราบจุลินทรีย์ การให้ฟลูออไรด์เฉพาะที่และทางระบบและการเคลือบหลุมร่องฟัน โดยสามารถเลือกใช้มาตรการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เช่นเดียวกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่กล่าวว่าทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นควรมีความสามารถในการ ทำงานส่งเสริมป้องกันได้ โดยมีบางท่านให้นำหนักกับงานส่งเสริมป้องกันไว้ถึงร้อยละ 70 - 75 ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแผนการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลของกระทรวงสาธารณสุข (2552) ที่ถือเป็นหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิที่มีพื้นที่รับผิดชอบในระดับตำบล เน้นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน พร้อมกับบุคลากรมีความสามารถในการให้บริการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มขึ้น โดยเป็นเครือข่ายกับโรงพยาบาลชุมชน หรือโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป และสามารถส่งต่อผู้ป่วยได้ ลักษณะที่สำคัญมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

สมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพช่องปากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทั้งกลุ่มทันตแพทย์ ทันตภิบาล และหัวหน้าสถานีอนามัยส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการสื่อสารให้ ประชาชนในชุมชนรวมถึงผู้มารับบริการ รับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติตนเพื่อดูแลสุขภาพ

ช่องปากได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่มประชาชนผู้รับบริการเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับสมรรถนะด้านการแนะนำให้ ประชาชนในชุมชนรับรู้ เข้าใจและปฏิบัติตนเพื่อดูแลสุขภาพช่องปากได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารท่านหนึ่งที่ทำให้ความเห็นว่า ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรเน้นงานส่งเสริมป้องกันในระดับปฐมภูมิ ทั้งในกลุ่มปกติ (Health) และกลุ่มเสี่ยง (High Risk) โดยพื้นที่การทำงานทั้งหมดของทันตภิบาลถือว่ากว้างมาก ยกตัวอย่าง เช่น กรณีกลุ่มปกติ ทันตภิบาลควรมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถเป็นผู้นำในการส่งเสริมสุขภาพให้ตัวเองมีสุขภาพดี ในส่วนกลุ่มเสี่ยงนั้นมีการให้ความรู้และเสริมพลังเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อนป่วย เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ สุปรีดา อุดยานนท์ และคณะ ในปี 2545 พบว่าคุณลักษณะของทันตบุคลากรไทยในอนาคตควรพัฒนาคุณลักษณะด้านการส่งเสริมสุขภาพและเคลื่อนไหวสังคม ทักษะด้านความคิดและเรียนรู้ตลอดชีวิต และสอดคล้อง การศึกษาของ นิรมานนตรี นานช้า ในปี 2548 ที่พบว่าบุคลากรสาธารณสุขมีความคาดหวังให้ทันตภิบาลมีบทบาทในด้านการส่งเสริมทันตสุขภาพ และเห็นว่าทันตภิบาลควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมทันตสุขภาพให้มากขึ้นเพราะเห็นว่าแนวคิดเรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นกิจกรรมด้านการให้สุขศึกษาและการป้องกันมากกว่า ส่วนกิจกรรมด้านสร้างเสริมทันตสุขภาพนั้นยังเกิดขึ้นไม่ชัดเจน

ในส่วนของสมรรถนะด้านอื่นๆ นั้น กลุ่มผู้ให้บริการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการจัดระบบการบำรุงรักษาวัสดุและครุภัณฑ์ทันตกรรมได้โดยสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานของทันตภิบาลใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้น มีหน้าที่รับผิดชอบซึ่งแตกต่างจากทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล นอกเหนือจากการปฏิบัติงานด้านทันตสาธารณสุขแล้วยังมีงานรับผิดชอบอื่นที่ได้รับมอบหมายงานซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่ทันตภิบาลต้องเรียนรู้ งานที่ได้รับรับผิดชอบมีหลายส่วน เช่น ส่วนของงานรักษาพยาบาลเบื้องต้น ส่วนของงานบริหารทั่วไป ได้แก่ งานระเบียบราชการ งานการเงิน งานวัสดุครุภัณฑ์ เป็นต้น ในส่วนงานอื่นๆ แล้วแต่ปัญหาสุขภาพในพื้นที่

แต่กลุ่มทันตแพทย์ และทันตภิบาลบางส่วนไม่เห็นด้วยกับสมรรถนะด้านการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยและการวิเคราะห์เพื่อการเผยแพร่ทางวิชาการ และสมรรถนะด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นอาจเนื่องด้วยงานบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นนั้นเป็นงานที่มีบรรจุอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (ทันตสาธารณสุข) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545 ที่มีการเรียนการสอนน้อยมากหรือไม่มีในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งในการทำงานจริงนั้นต้องอาศัยการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานเป็นหลักร่วมกับการศึกษาด้วยตนเองซึ่งอาจยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานให้มี

ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ จันทนา อึ้งชูศักดิ์ และคณะในปี 2545 พบว่าทัศนะของทันตภิบาลในสถานอนามัยมีข้อเสนอ คือ ควรเพิ่มเติมความรู้ในงานสาธารณสุขด้านอื่นๆ และควรให้เจ้าหน้าที่คนอื่นได้เรียนรู้งานทันตสาธารณสุขด้วยจะได้ทำงานแทนกันได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ควรส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับระบบบริการ โดยสนับสนุนให้มีการผลิตทันตภิบาลในหลักสูตรต่อเนื่องและหลักสูตร 4 ปี เพื่อให้มีคุณสมบัติที่ครบถ้วน มีความก้าวหน้าเป็นนักวิชาการสาธารณสุขที่ทำงานด้านทันตสาธารณสุข และมีสมรรถนะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่อไป
2. ควรกำหนดแนวทางในการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดเชียงใหม่ให้มีความชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนำงานทันตสาธารณสุขเข้าสู่เกณฑ์การนิเทศ ประเมินงานเพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ
3. ควรมีการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานทันตสาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อันจะนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อเกิดรูปแบบการปฏิบัติงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ